Leto I. - Stev. 37.

Cena za Trst in Gorico 50 stotink

GORIŠKI LIST

«Goriški list» izide vsako sredo in soboto zjutraj. — Uprava uredništvo v Gorici, Corso Verdi štev. 47 - Telefon štev. 292 Oglasi se zaračunavajo po ceniku. - Račun pri Cassa di Risparmio Gorica.

Gorica, dne 9. septembra 1944.

Za mesto Gorica in Trst: posamezna številka 0.50 lir, polletna naročnina 26.— lir, celoletna 52.— lir. — Izven mesta Gorica in Trsta: posamezna številka 1.— lira, polletna naročn. 47.— lir, celoletna 90.-

† POROČNIK JOŽE JAKOŠ

1. septembra je padel pod zločinskimi streli poročnik Jože Jakoš, poveljnik junaške domobranske posadke na Črnem vrhu nad Idrijo. S svojo zvesto in nepozabno četo se je hrabro boril proti sovražni premoči. Skupno z drugimi soborci je izpolnil svojo dolžnost do poslednjih sil.

Žalostna vest se ni zdela verjetna, a vztrajno so se ponavljale govorice in strašno dejstvo je bilo — le prehitro potrjeno. Neumljiva bol nas je navdala. Izgubili smo najboljše.

*

Pokojni poročnik Jože Jakoš je bil star komaj 23 let. Doma je bil iz revne, a poštene ter ugledne družine, po domače Fakinove iz Dol pri Litiji. Rad bi šel v šole, toda doma so se trdo prebijali skozi življenje in mali Jožek je moral ostati na vasi. Ves čas že od rane mladosti je Jože kazal zelo veliko umnost in resnost, ki jo je znal družiti s prikupno nasmejanostjo in dobro voljo.

Često je zahajal na Notranjsko, kamor se je poročila sestra. Navezal se je na kraški svet in veliko zanimanje mu je vzbujala bližnja Primorska, za katero je potem dal svoje življenje.

Bil je med prvimi, ki so se prostovoljno javili, da napovedo odkrit in oborožen boj proti tiraniji komunizma. Že pozimi 1943. leta je prišel na Goriško in se tu ves posvetil dolžnostim vojaka in narodnjaka.

Njegov vedri, moški značaj je bil kot nalašč ustvarjen za vojaško službo. Odpoved in neprestane težave, v katerih je preživel otroška leta, so iz njega izklesale kremenit značaj. Sovražil je lenobo. Bil je vedno v gibanju, v delu, v snovanju. Zato je bilo njegovo delo polnovredno, kakor je bilo tudi njegovo razvedrilo polnovredno: njegovemu smehu ni bilo ne konca ne kraja. Ko pa je zopet klicala dolžnost, je bil ves na mestu, discipliniran in z nasmehom na ustnih. Strumnost in duševna urejenost sta sevali iz vsega njegovega zadržanja. To seveda ni ostalo skrito predstojnikom, ki so ga soglasno predlagali v napredovanje, ki pa je potem tako sijajno opravičil.

Kdor koli ga je pobliže spoznal, ga je vzljubil. Ljubili so ga vojaki, ljudje, zlasti pa prijatelji, katerih krog ni bil majhen. Jože je bil globok fant. Kolikokrat smo se pogovarjali o delu po vojni! Kadar pomislimo na njegove upe in načrte, se naša žalost podvoji. Ne samo prosvetnega delavca in pevskega voditelja, ampak neprimerno več bi dobil od njega! Trst in služba v vojski, sta mu odprli nove perspektive. V vojašnici se je v prostih urah neumorno pripravljal in študiral poleg jezikov zlasti še gospodarska in socijalna oprašanja.

Malokdo izmed mladih je tako hitro in temeljito doumel, da bo gospodarsko življenje po vojni eno področje, v katerem bo moral naš narod še posebej zastaviti svojo življensko silo, če se bo hotel obdržati. Komunističnim razdiralnim naukom je stavil nasproti živ gospodarski napredek, katerega bodo deležne najširše plasti naroda. Ne odpraviti zasebne lastnine, ampak pomnožiti jo in porazdeliti jo je treba! Ni dovolj, da se borimo s vprašanji razdeljevalne pravičnosti, treba je predvsem skrbeti, da vzbudimo med našimi ljudmi čim več smisla za zdravo poslovno življenje. Če hočemo preskrbeti vsakemu Slovencu večjo količino dobrin, je treba pred vsem, da več dobrin proizvajamo. Slovensko meščanstvo je treba vreči iz gnilega birokratizma v tvorno poslovno življenje. Jože je mislil po vojni v tujino, da študira zadružništvo in se pripravi za gospodarsko delo.

On je vedel, zakaj se bori proti komunizmu! Ko je z jasnim pogledom objemal slovensko socialno vprašanje, je do dna umeval strahoto komunistične zmote. V njegovi borbi ni bilo ne dvomov in ne popuščanja. Bil je čudovit fant! Njegova in njegovih tovarišev smrt naj bo nam vsem opomin k neizpolnjeni dolžnosti!

VALOVANJE FRONTE NA ZAPADU IN STABILNOST NA VZHODU

Antwerpen in Sedan težišči hudih bojev. - Boji na Jadranski obali. - Med Bugom in Narvo nič novega

Poslednja poročila nemških oboroženih sil dajejo precej jasno sliko položaja na invazijskem ozemlju. Navidezno se nemške čete umikajo močnemu pritisku Angloamerikancev. V resnici pa odgovarja to umikanje skrbno pripravljenemu načrtu. To priznavajo sedaj tudi že sovražni vojni strokovnjaki, kakor Cyrill Falls, ki je že opomnil vrhovna poveljstva zavezniških čet, naj se ne dajo varati, ker bi načrtno umikanje nemških čet zamoglo ob določenem času pomeniti precejšnje razočaranje. Tudi površnemu opazovalcu postaja že jasno, da imajo umikanja iz vseh delov Francije nekako enoten cilj. Nemške čete si izsiljujejo pot do združenih, dočim posamezne odporne skupine vršijo na atlantski obali zelo važno nalogo. Posadke trdnjave Brest in pristanišča Le Haver prizadevajo sovražniku mnogo večjo škodo kakor bi se to na prvi pogled zdelo. Po uničenju Cherbourga je Le Haver edino pristanišče, ki bi moglo sovražniku v polni meri služiti za dovažanje rezerv in vojnega materjala. Razen normandske in enega dela Bretonske obale se do sedaj sovražnik ni utegnil ugnezditi na drugih točkah francoske atlantske obale. Razširja pa svojo fronto v notranjosti, kjer je na severu že prodrl do črte Loewen-Sedan. Nemci se mu zoperstavljajo pri Verdunu, Pont-amousson in pri Toul. Pri Baume Les Dames je nasprotnik prebredel reko Doubs.

Na jugu se vrše hudi boji za posest važnih gorskih prelazov, kjer delajo Nemcem precejšne težkoče sveže marokanske čete, ki jih je De Gaule pripeljal iz Afrike. Gorske utrdbe, ki kontrolirajo te prelaze, so pa vedno trdno v nemških rokah. Na Jadranski obali so pričeli Angloamerikanci zopet srdito napadati. Doslej so vsi ti napadi ostali brezuspešni. Izvrstni nemški položaji povzročajo sovražniku velike preglavice, ker mora žrtvovati ogromno število moštva, kar ga že danes sili, da posega vedno po novih rezervah. Tudi sovražni oklepniki niso mogli doseči boljšega uspeha. V enem samem dnevu jih je obstalo trideset pred nemškimi postojankami.

Usoda beguncev v severni Franciji: Ta usmiljenka, članica francoskega Rdeč. križa, kaže beguncem pred angloameriškim terorističnim letalskim divjanjem pot k najbližji pomožni postaji francoskega Rdečega križa.

Vzhodna fronta kaže še vedno običajno sliko. Na severnem delu te fronte je prišlo le v področju Narve do važnejših vojnih akcij. Po trdem boju so Nemci izpraznili Ostrolenko. Nekoliko živahnejši je položaj na Sedmograškem. Po prevratu v Romuniji se je vojni položaj na tem ozemlju zmedel in nemške čete so bile primorane preurediti svoje položaje. Ogrska armada je takoj posegla v boje in začela napredovati proti sredini Romunske. Tenu pohodu se Romuni zaman zoperstavljajo. V severovzhodnem delu Sedmograške in na vzhodnih Karpatih pa poskušajo Sovjeti izrabiti zmedo in napadajo levo krilo ogrske armade. Do sedaj ti napadi niso imeli nikakega uspeha. V Waršavi nemške čete dušijo še zadnja žarišča nesrečnega upora, ki je stal Poljake tako ogromnih žrtev.

Zanimiva je vest, da je »V 1« zopet priletel nad London. Sovražna propaganda je namreč že vriskala zmagoslavja, ker so angloameriške čete na severu Francije zasedle nekaj vzletnih baz tega orožja in je zato uničevalni ogenj na London utihnil. Tem hujše je danes razočaranje in tem večji je učinek prav zato, ker je sovražna propaganda svojemu prebivalstvu hotela vcepiti prepričanje, da je »V 1« doigral svojo vlogo.

Tudi Bolgarija na poti v Sibirijo

Bolgarska prosi za premirje. USSR pa ji napove vojno

Berlin. Uradno poročilo o dogodkih na Bolgarskem javlja:

Medtem ko se je nova bolgarska vlada trudila, da na konferenci v Kairu sklene premirje z Anglijo in Ameriko in istočasno ugodi vsem željam despota v Kremlju, je dospela bolgarski vladi v Sofiji sovjetska napoved vojne. Istočasno so ruske čete pričele svoj napad na Bolgarsko in udrle globoko v deželo. Kakor vedno Sovjetom ni bila dovolj izražena nevralnost Bolgarske in zato mora tudi Bolgarija nastopiti križev pot, ki sta ga v zadnjem času nastopili Romunija in Finska. Kakšen je položaj bolgarske vlade, dokazuje že dejstvo, da je takoj po napovedi vlada zaprosila USSR za premirje.

Nemški oklepni voz „Pantere" pripravljen za odhod v prednje postojanke

Vsejano seme

Slab kmetovalec je mož, ki vseje seme v zemljo, si pomane roke, potem pa zadovoljno vzdihne: napravil sem dosti, kar zadosti, še celo preveč! Sedaj pa naj setev kar raste, kakor je božja volja, jaz morem iti svoja pota. Tak kmetovalec ne ve, da niti polovica njegovega dela še ni dovršenega in da še ni dan popoln pogoj za ugodno setev. Zakaj seme, vrženo enkrat v zemljo, je treba čuvati in ga negovati, varovati pred vsemi sovražniki in neurji, ki bi mogle ovirati ali celo zatreti rast v plodno rastlinje. Vendar: glavna je setev, glaven je povsod začetek, drugo pride ob količkaj dobri volji samo od sebe.

Podobno je s slovensko kulturno setvijo na Primorskem, na Goriškem. Vsak kmet ve, da če je njiva dolgo časa prazna in neplodna, potem sicer rada prejme plodno žitno seme, toda še raje plevel in da taka njiva, po dolgih letih posejana, sicer rada poganja, toda ne samo čistega zrnja. Kulturna njiva na slovenskem Primorskem je bila dolgo časa neobdelana, zanemarjena, z bodičjem preraščena. Letos smo za silo odstranili nekaj trnja, zorali ledino in posejali prvo zrnje slovenske besede in slovenske omike. Kast je bila razvseljiva in zadovoljni smo bili z njo. Toda, kakor se godi kmetu, ki vseje pšenico, pa pride po noči hudoben sosed in poseje na sveže zorano njivo še ljuliko, tako se je godilo tudi nam: poleg plemenite slovenske besede, poleg slovenske prosvete, je zrastla čez noč — dasi tudi v našem jeziku — še beseda, ki ni pridigala vzvišenih ciljev lepote in izobrazbe, ki ni govorila o ljubezni do domačega jezika in do družine, temveč je pričela tuliti o sovraštvu do vsega, kar je vzvišeno, kar je naše in domače. Poleg naših prosvetnih prireditev, poleg naše pesmi in naše tiskane besede se je razšopirila še podtalna partizanska literatura, ki vzbuja človeku gnus in odpor. Ni sejal samo pošten delavec na prosvetni njivi, sejal je tudi njegov sovražnik. Poleg božjega je padlo tudi vražje seme in je tudi pognalo svoje škodljive rastline.

Vendar ne obupujmo! Ako smo sejali čisto pšenico slovenske prosvete, bomo znali tudi ločiti zrnje od ljulike in bomo znali trebiti tudi v bodoče naša polja. Tistim, ki so menili, da morejo uživati oboje: žito in ljuliko, se že sedaj odpirajo oči in oklanjajo škodljivi plevel. Skrbeti moramo v bodoče, da se bodo odprle oči še drugim.

Pojavljajo se še škodoželjni preroki, ki trdijo, da je bila slovenska prosvetna pomlad na Primorskem le izjemnega značaja, takorekoč le dete ene same sezone in da se že pojavljajo znaki o skorajšnji slani, ki bo zamorila vse delo enega leta.

V zmoti so taki zlovešči preroki. Nismo sejali na nehvaležno polje, ki obrodi morda samo enkrat, sejali smo v trajnejšo zemljo, zakaj sejali smo v slovenska srca. V ta srca, ki

so 25 let dolgo čakala semena slovenske besede in slovenske omike, v ta hvaležna srca smo sejali. Naj pride morda še tako močna slana, še tak silen mraz, naše setve v vročih srcih ne bosta mogla zamoriti, Sicer ni verjetno, da bi se še našel kdo, ki bi si dovolil kratiti Slovencem na Primorskem pravico do izražanja in uveljavljanja v njihovem maternem jeziku, možno pa je le, da naletimo sem in tja le zopet na kakšne nove in nepričakovane ovire. Toda take prosvetne suše, take moreče slane, kakor je bila zadnjih 25 let, ne bo na Primorskem nikoli več. Prišle so nove razmere, prišla so nova spoznanja in tako ne bo nikoli več mogoče braniti komurkoli svobodno izpovedovati in gojiti našo sveto govorico. Seme, ki smo ga letos vsejali, je tako trdoživo in tla, v katera smo ga vrgli, so tako odporna, da to seme ne bo zamorjeno, pa naj pride karkoli hoče. Slovenska beseda bo na Primorskem živela, dokler bodo živeli slovenski Primorci in z njo bo živela tudi slovenska prosveta, ki ni bila letos morda oživljena, temveč je bila le prebujena iz dolgoletnga spanja.

V tem pa je tudi zgodovinska zasluga sedanjih slovenskih prosvetnih delavcev na Primorskem, da so dali slovenski besedi novega pogona za bodoča leta, ki bodo uživala ob letošnji setvi, za nova pokoljenja, ki že prihajajo in ki bodo nadaljevala tam, kjer je sedanji rod pričel sejati.

Ne bati se torej za našo prosvetno setev, pregloboko smo zaorali brazde in seme, ki smo ga posejali, je trajno, ni enoletno! *-lr.*

Šturje pri Ajdovščini

Novo šolsko leto

Dne 15. t. m. se bo zopet v Šturijah pri Ajdovščini začel šolski pouk. To so veliki dnevi za našo mladino, ko more v šoli govoriti, pisati in čitati isti jezik kakor doma. Ta dan vsi otroci, s ponosom starejši, prvorazredni pa malo boječi, pomikajo v cerkev k maši, kjer prosijo Vsemogočnega za pomoč pri pouku. Pri maši je lepo pogledati pred oltar, kjer vsi otroci skupaj in v njih sredini pa stoji gospod učitelj, kateremu moremo dati vso čast, ker je bil on prvi, ki je začel po 8. sept. 1943. delati, da bi se odprla slovenska šola in to je tudi dosegel. Novembra 1943. smo že pričeli v Šturijah slovenski pouk. A ni mu bilo dovolj, da se je šola odprla samo v Šturijah, šel je tudi v druge vasi in tam zbral učne moči in stare učitelje in tako odprl šole: v Ajdovščini, v Sv. Križu, v Lokavcu, na Planini, na Otlci, na Kovku in tako počasi po vsej dolini in okrog stoječih hribih. A v nekaterih gori navedenih vaseh je šola delovala le malo časa, ker so bila šolska poslopja zažgana, kakor v Dobravljah, na Kovku.

A kdo je bil vsega tega kriv? Ofarji! In zakaj? Zato ker so uporabljali šolska poslopja za njihove razbrzdane sestanke, tako, da s tem njihovem nepremišljenem početju šolska poslopja omadeževali in jih celo uporabljali za svoja taborišča. A ni jim bilo dovolj, protivili so se narodnemu delovanju tako, da so grozili nekaterim učnim močem, da jim bodo stregli po življenju ako ne nadomeste našega lepega otroškega pozdrava »Hvaljen Jezus« s pozdravom »zdravo« in mesto krščanske ure pa politično komunistično uzgojo. A to pri zavednih slovenskih učiteljih se ni zgodilo, ker, tudi če jim bi bilo treba umreti, ne bi zatajili svoj narod in svojo vero. Tako pri vseh teh težavah je šolski pouk redno napredoval v Šturijah in drugih okoli stoječih vaseh so otroci s pomočjo njih voditeljev napravili več prireditev in s tem pokazali, da če tudi 25 let je bil naš jezik zatiran v naših družinah ni umrl ampak se je bolj ukrepil. S tem tudi pokazali Ofarjem da njihove grožnje ne pomagajo nič, ker zaveden Slovenec je nepremakljiv in stoji kot hrast kateri se bori proti vsem viharjem in zmaguje, tako tudi pravi Slovenec vztraja in se bori za svojo pravo. Čeprav komunizem vporablja vsa sredstva ker na vsak način hoče nas Slovence za svoje zločinske namene in hoče kot pogani uporabiti nas za žrtve svojemu Bogu, ki je rop, požig, umor, a temu ne bo uspelo ker borili se bomo z vsemi močmi da nas boljševizem ne pogoltne. *F. J.*

Vpitje, sprehajanje, prerivanje neumestne šale ne spadajo v zaklonišče.

Zaklonišča je treba od časa do časa prezračiti. Ako imate v zaklonišču stalno nameščene odeje, jih je treba redno iztepati. Pitno vodo menjati vsak dan!

Ne pozabite vzeti v zaklonišče odeje, ker je prostor hladen in je potrebno včasih prebiti v njem precej časa.

Sodobna gospodarska vprašanja

Iz razgovora nemškega državnega gospodarskega ministra v reviji »Signal« posnemamo naslednje ugotovitve:

Nemčija bo v povojni Evropi največji kupec in prodajalec, ne bo pa pri tem ovirala gibalne možnosti svojih partnerjev, temveč bo plojevala njih zunanjo trgovino in sploh vse gospodarsko življenje.

Da bi prišel denar do veljave kot izravnalec pri splošni zaposlitvi, so potrebni industrijski dogovori med posameznimi državami. Denarstvo mora biti tako zgrajeno, da valutni problem ne bo oviral socialne ureditve, t. j. popolne zaposlitve. To mora postati tudi vodilno načelo v meddržavni plačilni politiki. Gospodarski sporazumi so potrebni že zaradi izločitve nepotrebne konkurence. V razvoju industrije v raznih evropskih državah minister Fink ne vidi nevarnosti za nemško izvozno industrijo, temveč dopolnilo za to industrijo. Nemčija bo dala na razpolago drugim narodom tudi svoja izkustva na gospodarskem polju.

Z ozirom na nakazano možnost, da se lahko nemški klirinški dolg poplača z najetjem klirinškega posojila, kar je koristno z ozirom na bodoči razvoj, ki ne bo obremenjen s to dedščino, je izjavil, da zaenkrat še ni konkretnega načrta, vendar pa je ta rešitev v okviru možnosti. Misel izpremeniti saldo v začasni dobi v posojila, je vsekakor praktično izvedljiva.

Ker zaradi industrijskih napredkov ni nikjer nastopilo zmanjšanje svetovnega trgovinskega prometa, kaj takega tudi ni pričakovati po vojni. Povečana intenzivna industrijska proizvodnja bo vplivala ugodno na bodoči razvoj svetovne trgovine. Čim bolj bo napredovala obnova Evrope, tem več bo lahko Evropa svojega uvoza plačala s svojim izvozom.

Končno je minister izjavil, da je državno vodstvo gospodarstva samo vprašanje mere in potrebnega ravnotežja med državnimi potrebami in proizvodnjo konzumnih dobrin. V interesu socialnega ravnovesja je treba proizvodnjo konsumnih dobrin zmanjšati, da se obdrži gospodarsko ravnotežje. Povečanje kapacitete nemškega gospodarstva in tehnični napredek bodo zadržane potrebe konsumnih dobrin po vojni v razmeroma kratkem času lahko krili, da bodo odpravljene po vojni zadane rane.

Nezaželjeni spremljevalci modernih deklet

Današnje moderno dekle se nič kaj ne brani elitne družbe drugega spola, a nekoga se pa vendar oteplje. Sicer je tudi ta moškega spola in lahko še precej eleganten, a dekle kljub temu ni priljubljen. Morda ji je neljub zaradi tega, ker je premajhen, ona se pa rada sprehaja le v spremstvu visokih in postavnih gospodov. No, pa ženska glavica se kma lu znajde v neprijetnem položaju. Po svoji mili volji izbira kavalirje in tako tudi tega nezaželjenega spremljevalca kratko in malo izpreminja.

Nočemo, da bi bili zaradi tega nebodigatreba kakšni spori in celo kakšna namigovanja že v začetku teh vrstic, zato kar odkrito povemo njegovo ime. Saj ni nobena tajnost in ga zlasti v pomladanskem in jesenskem, pa tudi v nekaterih poletnih dneh, zelo pogosto vidimo pod roko gospodičen in gospa, preprostih in elegantnih, mladih in starih. Po tako dolgem uvodu je pa že res skrajni čas, da vam ga predstavim. No, to je skupni prijatelj čemernega, deževnega vremena in zagrizeni sovražnik sončnih dni — slavni dežnik.

Njegov zgodovinski rodovnik je zelo dolg in bi bil prostor, odmerjen njegovemu spominu prekratek za točne podatke.

Toda kaj pa hočete! Naše glave so trde in bi jih niti toča ne prebila. Pa še eno je, ki nas pri tem zadržuje. To povem pa prav tiho: za lepoto se vse potrpi.

In kaj je lepšega kot gospodična v kratkem krilcu, z barvanim gnezdecem na glavi in ljubkim pisanim dežničkom v skrbno negovanih ročicah, Kaj to, če je do kože mokra! Za njo se pa le ozira za lepoto navdušeni spol!

Pametne ženske pa še vedno dobe dežnike primerne velikosti, da jih ne moči dež po nepotrebnem. Nič ne de, če ni moderen, glavno je, da ne vzbuja pozornosti, kajti le ta smeši vse stvari in osebe.

Moda pa s svojo muhavostjo spreminja tudi bistvene dele dežnika, ali zlasti kljuke. Ali ni čudno, vprav tisti del, ki je vedno skrit v dlani in ga razen nas nihče ne vidi. Seveda, dežnike z lepimi kljukami pa že nosimo tako, da lepota ni zaman. Denemo jih pod roko, kljuka pa je brezplačno na ogled. Če je kdo tako zaverovan vase, da bi je ne utegnil videti, se pa enostavno po nesreči zadenemo vanj in hočeš nočeš jo mora pogledati. Lepo zveneč »oprostite« in lep pogled se pa opravičita v neljubi spremljevalec — dežnik ti preskrbi boljšega spremljevalca. Pred par leti smo bile vse naudušene za kovinske držaje in jih zbirale v trgovini celo uro. Prodajalka nam je s smehljajem razkazovala in odpirala dežnike drugega za drugim, a se je obrnila, je najbrže stisnila zobe in belo pogledala.

V času, ko so bili zlasti psički v veliki modi, živi in modelirani, smo si lahko izbrale kljuko — psička, pa tudi papigo in kačjo glavo. Ali pa parkeljce lepe perutnine.

Potem je pa kar naenkrat zahtevala moda dolge kljuke in te so še danes v modi.

Sanje vsakega dekleta pa so zložljiv dežnik, ki je praktičen zlasti za potovanje. Le njegova cena je previsoka in zato ostanejo sanje le — sanje.

Senožeče

Iz raznih krajev dobivamo poročila, kako si ljudstvo želi slovenske besede in slovenske pesmi. Mnogokje bi radi ustanovili društvo, ali pevski zbor, odprli knjižnico in začeli s slovensko šolo, pa razmere tega še ne dopuščajo. Zato smo veseli vsakega poročila, ki nam pravi, da je kje po 25 letnem prisilnem molku zopet vzcvetelo prosvetno življenje. — Iz Senožeč smo te dni dobili obvestilo, da se je 31. avgusta vršil prvi občni zbor na novo ustanovljenega prosvetnega društva »Simon Gregorčič«. Ta dan se je vršila lepa društvena prireditev ob številni udeležbi domačega prebivalstva. Na sporedu je bila Gregorčičeva pesem »Na potujčeni zemlji«, nato razgovor o našem programu in našem delu in govor nadporočnika Savellija o dolžnostih slovenskih deklet. Zelo zanimiva je bila tudi razprava iz konkretnega življenja domačink pod naslovom »Odvrzimo krinke!« — Na koncu destanka so se vršile volitve ter so si udeleženke izbrale delovni odbor, ki daje zagotovilo, da se bodo Senožeče v najkrajšem času narodnostno poživile in prosvetno obnovile. Na soglasno željo domačega prebivalstva je častno predsedstvo odbora prevzel poveljnik domobrancev nadporočnik Emil Savelli. Senožetcem čestitamo in želimo mnogo uspeha njihovemu zdravemu prizadevanju.

Žalostni konec gospoda sredine

Bil je mož, da mnogo takih. Sicer pa nič posebnega. Srednje rasti je bil, srednje dolgih las in sredi glave je imel prečko. Kadar je koga srečal, mu je vedno ponudil obe roki v pozdrav, tako da mu ni bilo treba na zunaj pokazati politične pripadnosti.

Tako je namreč bilo v mestu, kjer je živel. Politične stranke so rasle kakor gobe po dežju in nekateri ljudje so se pripravljali, da bi kjer koli, kadar koli in kakor koli zasedli stolčke ob koritu in napajali naš mili narod. Dve glavni skupini si že po ulicah spoznal, kajti eni so hodili vedno po levi strani cest in se pozdravljali z levico, drugi po desni in si stiskali desnice v pozdrav.

Gospod Sredina je kajpak vedno koračil po sredi ceste, ne oziraje se na cestne predpise, kajti načelnost pri političnem prepričanju je več kakor pa trenutni cestni zakoni. Redno je plačeval kazni zaradi prestopkov, toda ostal je zvest svojim načelom. S tem je hotel doseči, da bi ga nihče ne imel — oziroma, da bi ga oboji imeli — za svojega. Včasih — pa ni bilo niti nujno, da je bil vinjen — ga je zanašalo na levo, toda že je dal naskrivaj sporočiti desničarjem, da je to storil le zato, da bi one na levi premotil. Tako je povsod veljal za »našega«.

Bil je zelo delaven. Res da ni delal ne z levico ne z desnico — to bi bilo proti njegovemu prepričanju — ampak z jezikom. Dobro je namreč poznal pregovor: Naj ne ve levica, kaj dela desnica! On kot pravi politik mora pa vedeti oboje in veljati za tistega, ki dela, ali pa se vsaj delati, kakor da dela.

Svet se je vrtel. Včasih se je nagnil bolj na levo, drugič zopet na desno. In v skladu z njim je gospod Sredina, obračal plašč na eno ali drugo plat. Srečen je bil, kajti spretno je znal z njim krmariti.

Tedaj je izbruhnila vojska. Prav tistega dne — bilo je v sredo — je ves lačen (ni čudno: jedel je samo sredico . . .) stopal po ulicah. Ob robovih ulic so se ljudje kar trli. Gospod Sredina ni vedel, kako bi si to razlagal. Pohitel je po sredi ulice, pri tem si je brž odpel gumb na suknjiču (navadno je imel zapetega le srednjega). Zagledal je znanca Slogarja in že mu je hotel pomežikati v pozdrav. Toda s katerim očesom, da se ne bi zameril ljudem, ki ga z obeh strani gledajo in bi ga takoj prišteli h kaki »fanatični« stranki. Oh, zakaj ni Bog ustvaril treh oči? Ali pa da bi bil človek vsaj kot Polifen samo z enim očesom! Slednjič mu je le padla rešitev v glavo. Pomežiknil je na obe — pri tem skoraj podrl deklico in odvihral dalje. Že je hotel nekoga vprašati, zakaj tak hrup, stopil je na levo stran ceste, pa se brž premislil: kaj pa bi dejalli oni onkraj ulice? Kakor bi ga pičil gad, je skočil na desno. zopet na levo, se ves poten ustavil sredi ceste in ni vedel kaj početi. Iz daljave je bilo slišati ropot tankov in avtomobilov, ljudje na obeh straneh ceste so pričeli Sredino opominjati na nevarnost in ga vabili k sebi. Gospod Sredina pa je ostal na mestu, slišal vzklike, grozen krik — in potem je bilo konec. Natanko povedano: ga je bilo konec! Žalosten konec gospoda Sredine.

No! Bog mu daj večni mir in pokoj! Saj kar ga je lomil, ga je iz neumnosti! Res da je to tudi za mrtvega slaba tolažba, ampak nazadnje . . .

Le kam ga bo Gospod Bog neki vtaknil! Ob Njegovi strani na levi in desni sedijo pravični, gospod Sredina pa bo hotel še Boga samega izriniti in biti nekje v sredini. In pri tem bo ves čas prepričeval Gospoda, da bo moral na sodni dan poleg onih stavkov: »Pojdite na desno, pravični!« in »Poberite se na levo!« povedati še nekaj tistim, ki bodo hoteli ostati nekje vmes.

Prav tiste trenutke pa bodo prijatelji gospoda Sredine tiskali časopis, kjer bo pisalo: »Umrl je mož, ki ni gledal ne na levo ne na desno. Ko so se vsi umaknili, je on hotel s svojim telesom ustaviti prihod prihajajočih čet v naše mesto. Samo preko njegovih prsi! Mož načel in brezkompromisnega kompromisarstva! Naj mu bo zemljica srednje lahka!«

Gojko Č.

VESTI IZ GORICE IN DEŽELE

Šmaren dan v vipavskem Logu

Sredi zgornje Vipavske, ob cesti, ki pelje iz Ajdovščine v Vipavo, nekako na sredi pod Budanji, stoji sredi polj veličastna božjepotna cerkev z visokim zvonikom in ponosnim velikim zvonom, ki ga po globokem in milem glasu pozna vsak otrok v dolini. Ta cerkev vabi sredi vročega poletja na Veliki Šmaren in v začetku jeseni — na mali Šmaren dan, kot rečemo Vipavci, mlado in staro iz vseh vasi v Log. Šmarni dnevi so nekaki občni zbori za Vipavske župnije. Kdor le količkaj more, se napravi na pot: oni, ki se boje vročine in ki imajo doma veliko posla, se vzdignejo že v ranem jutru, ko blesti še prva rosa po travi, drugi pa »ta gosposki« jo mahnejo k deseti maši, ko je v cerkvi in zunaj, največja gneča in najhujša pripeka.

Po cestah so svoj čas drdrali lojterski vozovi z žagancami počez, in podolgem. Za majhen denar so te pripeljali od stare šturske »šrange« prav do cerkve. Drugi — spokorni ali »uherni« jo mahajo peš mimo njiv in travnikov. Sonce navadno pari in kuha, da je ta božja rajža v resnici spokorna in zaslužna, če ni vmes preveč »lamentanja«.

Misel na božje in telesne dobrote pa daje prepotenim romarjem in romaricam korajžo, da ne opešajo. Postarni in razvajeni posedejo v senci dreves, pihljajo v obraz s slamniki in rutami, da si »delajo veter.« Med potjo se srečujejo znanci in premlevajo dogodke, zabeljene z dovtipi, včasih tudi z žavtavim jamranjem in vzdihovanjem, ki je Vipavcem že v krvi. Lamentajo se nad sušo, nad plesnjivim grozdjem, draginjo, pomanjkanjem in vsako lamentacijo zaključijo z Jeremijevo tožbo: Kako bo letos, ko še polente ne bo! Takih časov nobeden ne pomni!

Ob vse bo, če se ne prevrže!

Letošnje lamentacije so pa še prav posebno hude. In kako bi ne bile? Strah se je zalezel v kosti, »raubarji« hodijo okrog, da človek ni varen življenja in imetja ne po dnevu, še manj pa po noči. »Fanta so vzeli«, »punca je ušla«, »hišo so zažgali«, »očeta odpeljali«, »vse so pokradli«, »živino rekvirirali«, »ubili so tega in onega« — Bog, sam ve, kaj nas čaka. Da bi bilo že enkrat te golazni konec in da bi vojska »komplila«. Srečen bo tisti, ki si bo prišparal celo kožo!

To so pogovori, ki bi jih slišal za letošnji Šmaren po vsej vipavski dolini. Zaključil bi jih globok vzdih: Kaj smo vendar dočakali!« In še ena pripomba: »Niti v Log, kamor smo hodili od kar pomnimo, več ne smemo!«

Letos je Log sameval. V najtežjih letih zgodovine je bila vedno prosta romarska pot k Materi, ki pozna trpljenje svojih otrok. Nihče na svetu ne zna vliti zatrtim toliko tolažbe in poguma kot sveta Trpinka. Letos so bili Vipavci ogoljufani tudi za to tolažbo. Kdo je kriv? Tisti slovenski sinovi in hčere, ki so pljunili na verske svetinje in lepe tradicionalne stoletne navade našega ljudstva. Kaj njim mar praznik, cerkev, Bog, ko jim je Bog umor, požig in rop.

Če bi ne bilo teh pritepencev, bi tudi letos slovesno pel veliki loški zvon, odmevala bi v cerkvi in izven cerkve prelepa pesem, ki jo Vipavec ljubi in spoštuje. Tako pa mesto klenkanja regljajo smrtonosne brzostrelke in mesto sveč krvavo žare mine. Komu je namenjena smrt in kri? Lastni brat strelja na lastnega brata, ki noče tuliti internacionale in zavreči verskih in narodnih idealov, ki so bili tisočletja sveti našemu rodu. Kako strašna slepota je človeka! (Prešeren).

Vipavci pa verjemo v zmago pravice. Mimo Loga so v zgodovini besnele tolpe Hunov, Gotov, Longobardov, Madžarov in Francozov. Vsi so šli,, ostala pa je naša zemlja in naš jezik in naša vera. Simbol vseh teh treh idealov je Mati božja v Logu.

Tudi ta bratomorna burja bo utihnila. Nad Nanosom bo vstalo sonce, v Logu bo zazvonil veliki zvon, v cerkvi bodo zapeli veličastne himne odlični pevski zbori iz Trga, Vrhpolja, Podrage, Goč in Šturij. V cerkvi bo s slovesnim glasom oznanil duhovnik »Mir ljudem, ki so Bogu po volji!« Zunaj pa bo žuborelo morje ljudstva, svetile se bodo bele stojnice in vrteli vrtiljaki. V lesenih lopah pa bo kot svoje čase vipavski kmet natočil rujne rebule. Med topoli in kostanji bo vstala pesem, lepša kot kdaj preje. »Prazna tolažba«? Nič prazna, prav gotova, ker ima močno zagotovilo v zgodovini in v zvesti Zaščitnici naše doline v Logu.

Naj le divja burja tuli,
naj le močne hraste trese —
nas Vipavcev iz doline
burja ne odnese.
Tu ostanemo, kjer zrastli
smo v viharju in vročini,
dokler Bog, nas ne pokliče
k lepši domovini!

Vodstvo svetišča na Sv. Gori sporoča, da je umrl v Strugnanu v Istri 5. t. m. preč. g.

p. Sofronij Kozlevčar

frančiškan, dolgoletni spovednik na Sv. Gori.

Pokopali smo ga v Piranu. Zvesti služabnik božji naj uživa večno plačilo pri Najvišjem. Pokojnikovo blago dušo priporočamo duhovnikom, redovniškim sobratom in vsem vernim čestilcem Matere božje na Sv. Gori, za katerih dušni blagor se je pokojnik toliko trudil, molil ter žrtvoval, v pobožno molitev.

Vodstvo svetišča na Sv. Gori.

† p. Sofronij Kozlevčar

Vodstvo svetišča na Sv. Gori je sporočilo, da je 5. septembra v Gospodu zaspal preč. g. p. Sofronij Kozlevčar. Mnogi izmed nas se ga spominjamo kot dolgoletnega in požrtvovalnega spovednika in pridigarja na Sv. Gori. Zadnje dni svojega svetniškega življenja je preživel v Strugnanu v Istri. Pokopali so ga v Piranu. V prihodnji številki priobčimo obširnejši življenjepis.

Priporoča se vsem znancem in sobratom v molitev. Vodstvu svetišča na Sv. Gori, ob izgubi tako zvestega hlapca božjega, naše iskreno sožalje!

RAZDELJEVANJE TOPOLOVIH SADIK

Narodno združenje za blago iz lesnih vlaken, bo kot običajno to jesen brezplačno razdeljevalo kmetom topolove mladike stare eno, dve in tri leta. Podrobnosti so na razpolago pri pristojnih mestih.

TATVINE NAKAZNIC IN KOLES

V zadnjih dneh prihaja na policijo vedno več prijav, da neznani zlikovci kradejo živilske nakaznice in to kar pri belem dnevu. Število prijav stalno rase, zato poostrite pažnjo posebno na živilske nakaznice.

Tudi se vedno bolj veča število prijateljev tujih koles. V teh dneh je zginilo lepo število koles, in lastniki bodo morali pač peš nadaljevati svoje življenje.

NESREČE

9 letni Jože Leban iz Solkana št. 252 je nesrečno padel z lestve, ki jo je prislonil k drevesu da bi trgal sadje. Poškodovanega so prepeljali v bolnico Brigata Pavia.

Pri delu se je ponesrečil 45 letni mizar Urban Marvin stanujoč na Duca d'Aosta. Dolga treščica se mu je zapičila globoko za nohet leve roke. V bolnici bo ozdravel v 10 dneh.

23 letna krojačica Jožefa Lutman se je pri delu ranila s škarjami na levi roki. Zdravi se v bolnici.

Z voza je padel 37 letni Jožef Komel in se močno ranil na levem komolcu.

Bolnik v hiši

Če je bolnik zaradi bolezni zelo spremenjen v obraz, moramo na to obiskovalce že zunaj opozoriti. Bolnik je namreč močno nezaupljiv in bo že po obiskovalčevem izrazu na obrazu dognal, da gotovo zelo slabo izgleda.

Tudi pri hrani moramo zelo paziti. Dieto naj vselej predpiše zdravnik in mi se moramo strogo držati njegovih navodil. Tudi če nas bolnik še tako lepo prosi za kakšno jed, ki mu je jo zdravnik prepovedal, mu je ne smemo dati. S tem lahko zakrivimo da se bo bolezen tako poslabšala, da bolniku ne bo več pomoči.

Pri negi bolnika moramo paziti na to, da ima bolnik mir, red in snago, potem bo telo bolezen že ukrotilo.

Ljudsko gibanje v Gorici

Goriški magistrat javlja:

Rodili so se:

Galzigna Marijan, Mocilnik Danica, Valentinčič Sara, Jakovinavič Robert, Roselli Alessi, Cardignano Silvano, Simonato Ninfa, Francesci Danica, Strossari Stanislav, Balbini Ana, Gava Livija, Miserendino Serafino, Miserendino Franc, Padovan Isabela, Pausi Alma, Trobini Walter, Del Novo Severina, De Natale Jožef.

Umrli so: Andrej Pelicon, 81 let, kmet; Vladislav Gravner, 41 let, mehanik; Karl Veber, 62 let, trgovec; Augustin Vižintin, 69 let, klepar, Franc Graziani, 29 let, podčastnik; Bruno Truzzolo, 27 let, narednik; Jožef Garzej, 76 let, krošnjar; Bruno Malgiarita, 18 let, dijak; Amedeo Fasan, 52 let, mehanikar; Bruno De Marziljak, 41 let; Filibert Longo, 38 let, tkalec; Anton Gomišček, 46 let, občinski revež; Roza Drossi, roj Spies, 51 let, gospodinja; Gaetan Tovo, 15 let, dijak; Carmela Culot, 12 let, dijakinja; Juri Culot, 6 let, dijak; Zofija Vižintin, s. Zofija, 81 let, usmiljenka.

Oklici: Jožef Vreh, vratar - Alojzija Culot, gospodinja; Jožef Olivieri, železničar - Angela Rosito, gospodinja; Vladimir Peric, tesar - Rozalija Mucci, prodajalka.

Poroke: Karl Scuotto, dijak - Ana Marija Visintin, gospodinja; Anton Martusciello, orožnik - Jožefa Zucchiatti, gospodinja; Alfred Bruno Leoni, uradnik - Marija Lazar, gospodinja; Socrate Venturini, trgovec - Lidia Brumat, gospodinja; Ruger Canduti, uradnik - Karmela Marija, šivilja; Anton Bressan, električar - Lucija Toffolo, gospodinja.

Zatemnitev traja
od 20.30 zvečer do 6.35 zjutraj

Goriška nedelja

Zbudi me zlato goriško sonce iz globokega spanja. Tako nagajivo kuka skozi priprte polknice, da ne strpim več v postelji. Mrzla voda in tuš mi uredita misli. Nedelja je danes! Hvala Bogu, zopet je minil dolg delavnik. Po delu pride počitek, po delavniku nedelja. Ni to morda mišljenje lenega človeka — ne — saj je Bog tako hotel!

Ob 9 uri se zbira slovensko prebivalstvo na lepem trgu Travniku. Res je lep ta prostor po svoji obsežnosti bi moral biti središče Gorice. Estetsko ga sedaj kvarijo lesene barake, kupi kamenja in drugega materijala. Ko bo končano delo v predoru pod gradom bo tudi ta nelepa navlaka zginila in bo Travnik zopet v vsej svoji lepoti najlepši trg Gorice.

Nekdaj je ob 9 uri velik zvon povabil v cerkev, danes pa le bitje ure v zvoniku. Lepa je cerkev — posvečena sv. Ignaciju. Slednji kotiček je poln. — Od najbolj preprostega ljudstva do našega izobraženstva. Naše pošteno ljudstvo je verno — globoko verno! Človek ne bi prisodil tem razoranim izmučenim obrazom tolike ljubezni do Boga. Tudi naši Stražarji so tu, saj oni predstavljajo narodno voljo in moč. Okoli oltarja se zbira naše najdražje — naša mladina. Jezus je rekel: »Pustite male k meni, zakaj njih je božje kraljestvo.« Nihče starejših jim ne krati te velike prednosti.

Čisto pred oltarjem so, da molitve nedolžnih src gredo kot mašnikovo kadilo pred božje obličje. Vse je tajinstveno veličastno - slovesno. To je naša nedelja, naša slovenska nedelja.

Tam z kora se oglase glasovi orgelj, pred oltarjem zažare sveče. Z mašnikovo molitvijo se združi slovensko petje. Kar toplo mi je pri srcu, kot da bi človek občutil toplo domačijo, slovensko domačijo. Gledal sem obraze zmučene od dela, marsikje sem videl solze. Bog ve, na kaj misli ta ženica. Roke ji oviva rožni venec, duša pa ji je tam daleč pri sinu v tujini — molitev pa pri Bogu. Moli in moli, tudi za naš ubogi slovenski narod...

Slovesnost najvišje daritve je pri kraju. Toki množic se vale iz cerkve. Trg se napolni, množica se razdeli v gruče, kjer se znanci pozdravljajo, pogovarjajo o tekočih stvareh, malo posmejijo — a kmalu se razidejo. Prežene jih namreč sonce, ki že visoko z neba pripeka na to vrvenje. Kmalu se trg izprazni, vsak gre na svojo stran.

Nekdaj je bilo ob nedeljskih popoldnevih zelo prijetno. Kdor je le utegnil je v veseli družbi obiskal bližnjo goriško okolico. Lep je bil izlet v vipavsko dolino. Ob zalivanju z vipavčanom se je družba mastila s kraškim pršutom. Drugi so šli raje v Brda. Posebno v času trgatve je bilo tu prijetno. Marsikdo je zvečer težko našel pot domov; je bilo le presladko vince in kdo bi se ustavljal gostoljubnim rokam! Danes pa vsega tega ni. Na deželi strašijo tolovaji s svojimi zakrinkanimi obrazi. Danes se moraš zadovoljiti z sprehodom po Gorici. Tujci v Gorici ne morejo razumeti, zakaj so v nedeljskih popoldnevih zaprte gostilne. Saj res! V hladnem, senčnatem gostilniškem vrtu pri polnem kozarcu bi človek le še nekako pretolkel poletno vročino. Tako pa nimaš mnogo izbire. Ali spat, ali pa na obisk h kakšnim znancem ali sorodnikom, kjer poslušaš »zanimiva« predavanja raznih tet in sestričen. Če najdeš primerno družbo mine popoldan tudi ob sladoledu ali mrzli limonadi.

Zvečer se ulice razžive kot da bi ljudje vstajali od spanja. Kar vesel si, da je minila nedelja. Ob delavnikih se še nekako zamotiš pri delu in pozabiš na vročino.

Taka je goriška nedelja. Lepa in dolgočasna. Ko se bodo pa razmere uredile, bodo pa nedelje zopet tako lepe in polne veselja, kot je stara navada pri vseh Slovencih. Takrat bodo zopet oživele zidanice po vinskih gričkih, kjer bo gostoljubni gospodar gostil svoje prijatelje in znance. Takrat bo nedelja res počitek po dela in truda polnem delavniku. Ob teh popoldnevih se bomo spominjali na te težke čase, ki jih sedaj preživljamo in hvalili bomo Boga, da je konec trpljenja.

F.

Vesti iz Trsta in okolice

Po tridesetih letih:

Rojan nekdaj in sedaj

Trst, 8. septembra.

Da še vedno je tako kot je bilo, pred tridesetimi leti. Čas se je le malo ustavil nad Rojanom in natančno iste hiše so tam in prav take, kakršne so bile pred tridesetimi leti, ko smo se slovenski otroci igrali na trgu pred rojansko cerkvijo. Prva misel, ko sem po tridesetih letih zopet prišel v Trst, je bila pogledati v Rojan in pot tja se ni prav nič spremenila. Z Vojaškega trga mimo kavarne Fabris na Belvedersko ulico in via Tor S. Piero, pa sem že v Rojanu. Tudi nadvozni most, ki vodi na Greto, je prav takšen, kakor je bil pred tridesetimi leti. Mrke meščanske hiše s stanovanji za nameščence in podjetnike so dolgočasne, kakor so bile pred tridesetimi leti zakaj tukaj vrvi življenje samo v jutranjih, opoldanskih in večernih urah, ko gredo ali se vračajo ljudje z dela. Kako neskončno dolga pot se mi je zdela pred tridesetimi leti ta pot iz Rojana, ko sem kot šest, sedemletni šolarček moral vsak dan zjutraj iz Rojana, po teh mrkih ulicah in nato čez živahni Vojaški trg na dalnji Acquedotto v Ciril-Metodovo šolo, kjer so me nestili slovenski učitelji Vrščaj, Vašte, Vaštetova, Zorko Katnik in katehet Kraljič. Pa ne mislite, da ni bilo tedaj v Rojanu šole! Pred nosom smo jo imeli. Toda bila je utrakvistična, to se pravi, ni bila naša.

Na Vojaškem trgu je stal tedaj naš prosvetni dom in leta štirinajstega se je Zorko Katnik, moj učitelj spomnil, da bi bil jaz kar primeren za glavnega junaka v otroški igrici »Živa punčka«. Namreč za tistega malega dečka, ki je rešil punčko iz ne vem kakšnih krvoločnih krempljev. Bilo mi je tedaj sedem let, odigral sem odlično in prejel apanažo v obliki piškota in malinovca, toda s tem se je začela in tudi končala moja igralska karijera.

Občinska utrakvistična šola v Rojanu mi je še dobro v spominu. Leta štirinajstega, ko se je začela prva svetovna vojna, so jo vojaki 97. pešpolka zasedli in ko so morali nekam na fronto, so pričeli po vojaški navadi metati skozi okna vse, kar jim je prišlo pod roke: klopi, metle, sekire, velikanske avstrijske komise, neuporabne odeje in ljudje so seveda tudi to vneto pobirali. Ujel sem popolnoma lepo novo metlo, ki pa mi jo je takoj nato iztrgala iz rok neka rojanska babnica. Bog z njo in z metlo!

Tam, blizu mosta, je bil leta 1914 spomladi tudi cirkus Charles. Tam sem prvič videl kako izgledajo v naravi levi, tigri in sloni, celo žirafe in kenguruje je imel ta cirkus. Opic je bilo seveda dosti, toda otroci smo se seveda navduševali za pristne »indijance« in »zamorce«, ki pa smo si jih mogli ogledati od blizu tudi v tistih lokalih, kjer smo otroci kupovali za en sold slaščic. Ti »indijanci« in »zamorci« pa za slaščice niso marali, temveč so v vse mogočih jezikih zahtevali nekaj bolj opojnega.

Spomin me zapušča. Mislim, da tam, kjer je bila nekoč pekarna v Rojanu, tam je sedaj tobakarna; tam, kjer je bila tobakarna, je sedaj mlekarna; kjer je bila specerijska trgovina, tam je sedaj manufakturna. Dve, tri velike hiše so nove v Rojanu, ki se jih iz mladosti ne morem spominjati. Toda vse je tako mrtvo in mirno, kakor je bilo nekoč pred tridesetimi leti. V mali hišici blizu cerkve je bilo nekoč slovensko prosvetno društvo, tam so peli slovenske pesmi, tam so igrali slovenske igre za Rojančane. Ta hišica in najbrže tudi dvoranica, je še vedno taka, kakor je bila pred tridesetimi leti, toda nisem šel vprašat, kaj se sedaj dogaja tam.

V Trstu se je marsikaj spremenilo. Vojaški trg in Acquedotto in okolica cerkve Sv. Antona in kavarna Fabris, vse to pa je ostalo skoraj isto. Le zaboli me, kadar grem čez Vojaški trg. Tam je bilo včasih nekaj lepšega kot je sedaj. Toda Rojan, naš stari, dragi Rojan, je ostal isti kakor je bil pred tridesetimi leti in kadar me pot zopet zanese v Trst, prav rad bom stopil po nekdaj zame dolgi, sedaj pa kar kratki poti v to mirno, tržaško predmestje. Nobenega znanca ni več tam, vsaj zame ne, le to vem, da se bom oglasil prav v tistem lokalu kjer sem pred tridesetimi leti kupoval sladčice, sedaj pa bom oblastno zahteval ali merico piva ali kupo vina, samo, če mi ga bodo dali.

C. K.

Širite „Goriški list"

VOJNA KUHINJA V TRSTU

Radi nujnih tehničnih popravil bo vojna kuhinja v Trstu zaprta od 15. ure 9. t. m. do 11. ure 11. t. m.

DVE SMRTNI NESREČI

Na Miramarski cesti se je včeraj dopoldne proti 10. uri zgodila strašna nesreča, ki je zahtevala dve smrtni žrtvi. Nek mladenič je na svojem kolesu peljal neko dekle. Nasproti je privozil težak tovorni avto. Skušal se mu je izogniti, prišlo je do zmešnjave, da je z dekletom padel. Oba sta prišla pod kolesa težkega avtomobila. Poškodbe, ki sta jih pri tem dobila, so bile tako težke, da sta bila oba na mestu mrtva. Ta strašna nesreča je ponoven, resen opomin za povečanje pažnje na prometnih cestah.

TATVINE

S ponarejenimi ključi so ponoči tatovi vdrli v skladišče perila na cesti Ireneo della Croce in odnesli štirinajst zabojev perila. Lastništvo trpi nad milijon škode.

Dva neznana otroka sta v neki modni trgovini na Borznem trgu ukradla prodajalki ročno torbico z vrednostjo 30.000 lir.

POLICIJSKA URA V SEŽANI OD 21. (9 zvečer) DO 5. URE

Prefekt tržaške province je na podlagi člena 2 odredbe Vrhovnega komisarijata za vojaško področje Jadransko Primorje št. 15 z 22. decembrom 1943 in člena 19 T. U. z 3. marcem 1934 št. 383 zakona določil.

Od 6. septembra dalje je policijska ura za občino Sežana od 21. (9. zvečer) do 5. ure zjutraj.

Nasveti za hišo

Čevlji

Če čevlji škripajo, jih postavimo čez noč v vodo, seveda samo podplate. Naslednji dan pa jih moramo pustiti več ur, da se posušijo in neprijetni glasovi bodo izginili.

BOLHE

ne morejo prenesti vonja sivke. Imejmo med perilom suho sivkino cvetje (flores lavandulae — v drogeriji), da se perilo navzame njegovega vonja. Bolhe se nas bodo ogibale.

Kmetijstvo

Kako pravilno spravljamo sadje

Ni je menda napake, ki bi se ponavljala v našem sadjarstvu s tako doslednostjo in vztrajnostjo, nego je prerano spravljanje sadnega pridelka. Ne le, da poškodujemo pri tem drevju, ker mu polomimo rodni les, je tako, s silo potrgano sadje malo vredno, naj si ga že uporabimo za dom ali za prodajo. Ker ima premalo sladkorja, ne da niti trpežnega in okusnega sadjevca, na trgu pa pokvari cene še dobremu blagu.

Bolj nego malo kje drugod je v sadjarstvu odvisna vrednost pridelka od časa in načina spravljanja. Pravočasno in pravilno spravljeno sadje zaleže, uporabljeno na ta ali oni način, mnogo več nego ono, ki ga oberemo prekasno ali prerano. Ako obiramo prerano ali prepozno, se kakovost najfinejših namiznih sort tako poslabša, da niti toliko niso vredne kakor najnavadnejše gospodarsko ali moštno sadje.

Kdaj obiramo pečkasto sadje?

Po času užitnosti delimo jabolčne in hruškine sorte v tri skupine: 1. rane ali poletne, 2. jesenske in 3. zimske ali pozne sorte. Z ozirom na zrelost pa razlikujemo zrelost na drevesu in zrelost za uživanje.

V kolikor gre za poletno in jesensko sadje, se moremo ravnati po teh znakih, ne pa pri zimskem sadju, pri katerem omenjeni znaki žal navadno ne veljajo. Tudi poedine sorte se tuka, močno razlikujejo: dočim se plodovi pri šampanjski reneti in Bolkovem jabolku skoraj vedno trdno drže in jih težko utrgamo, odpadejo pri beličniku, pri voščenki in drugih sortah često že zaradi lastne teže.

Poletno in jesensko sadje.

K poletnemu sadju prištevamo iz večine vse one sorte jabolk in hrušk, katerih plodovi so užitno zreli že na drevesu, ali z drugimi besedami: so užitni takoj, ko jih utrgamo z drevesa. Semkaj spada tedaj vse, kar je užitno zrelo v drugi polovici julija, avgusta ali v prvi polovici septembra meseca.

Pri ranem sadju ne smemo predolgo čakati z obiranjem, marveč ga je treba potrgati nekaj dni prej, preden je popolnoma zrelo. Ako bi ga obirali, ko je že užitno, bi izgubilo preveč kisline, postalo bi kaj kmalu močnato in neokusno. Da bi trpela pri tem tudi trpežnost, ki je pri poletnem sadju že itak zelo kratka, ni treba posebej poudarjati.

Slično nam je ravnati z jesenskim sadjem, h kateremu spadajo vse one sorte jabolk in hrušk, ki so godne v drugi polovici septembra, oktobra in v prvi polovici novembra. Tudi jesensko sadje obiramo preden je docela zrelo na drevesu, vendar ko so plodovi popolnoma razviti in so pečke že potemnele.

Za pravilno krmljenje svinj

so umni rejci na podlagi svojih izkušenj postavili ta-le načela:

1. z močnim krmljenjem se mora pričeti takoj v prvih tednih. Z mlekom, zlasti s sladkim, se rast in uspevanje svinj zelo dvigne in pospeši.

2. Koruzna moka, otrobi itd. pokladani v večji množini, dado oljnato slanino in mehko meso.

3. Ječmen se kot močno krmilo zelo priporoča, samo če ga imaš odveč.

4. V zadnjih tednih pred klanjem je izmed vseh žitnih plodov v prvi vrsti rž priporočljiva piča, ker se tvori ponji najboljše meso in najčvrstejša slanina.

5. Časovnih dob za krmljenje, odnosno pokladanje se je treba natanko držati, a nikoli preveč pokladati. Skrajna snaga korita, škafa in hleva je posebi umljiva zahteva.

Odgovorni urednik Dr. Milan Komar - Gorica

Na Mohorjeve knjige v Ljubljani

se je naročilo že precej naročnikov. Naročnina lir 30. Naročite jih pri svojih župnijskih uradih ali v Katoliški knjigarni. Ne bo vam žal.

Ne pozabite!

AJ ADRIA ILLUSTRIERTE

Danes nova!

Jerzy Żulawski: 37

Na srebrni obli

Kadar sem zrl vanjo, v njen nežni, upadli obraz, ki z njega nikoli ni izginil tisti sanjavi, otožni smehljaj, njene drobcene, bele roke, vedno zaposlene s kako rečjo, se mi je dozdevalo kaj malo podobna nekdanji lepi, strastni, samozavestni, včasih prezirljivi Marti, in čutil sem, kako se po meni preliva morje brezbrižne nežnosti do tega tako dobrega in tako ubogega bitja. V takih trenutkih mi je bilo, da bi jo nalahno božal po laseh, ji dejal, da sem pripravljen storiti zanjo vse, kar je v moji moči, odpovedati se vsemu, samo da bi bila ona vsaj malce srečna — in vse to iz gole hvaležnosti, ker jo smem gledati.

Tam na Zemlji bi se smejali taki ljubezni. Jaz pa, kadar mislim na vse to, sem žalosten, ker vem, da nisem utegnil storiti zanjo ničesar, čeprav sem storil največ, kar sem mogel — žrtvoval sem se zanjo.

Če živim, se imam za življenje zahvaliti samo njej. Ko sem takrat na prelazu pri Barrowu dobel mrzligo, me je rešila samo njena skrb, in danes me na življenje priklepa samo misel nanjo. Marta je bila vedno pri meni. Dokler sem bil bolan, je bedela nad mano, ko pa sem nekoliko okreval, sva skupaj hodila po okolici, iskala polžev za obed ali pa nabirala dehtečih zelišč, s kateriimi je potem krasila notranjost šotora.

Ko sem bil že popolnoma pri močeh, sva plezala s Petrom po gorah, da bi videla Sonce in ogromni kolut Zemlje na obzorju in da bi z radovednim očesom dogledala neznane, skrivnostne dežele, ki jih še ni doseglo človeško oko, kamor smo nameravali oditi. Marta je tiste dni ostajala v šotoru, kajti napor bi ji utegnil škoditi.

Na nekem takem izletu mi je Peter z vrha gore pokazal pot, po kateri smo dospeli v to dolino, in mi pripovedoval o nezaslišanih naporih, ki se je z njimi moral boriti v goratem svetu sredi trde noči, ko je imel poleg sebe samo mene — bolnika in Marto, ki si še ni opomogla po Tomaževi smrti.

»Vse sem delal sam«, mi je govoril. »Bile so ure, ko je malo manjkalo, pa bi obupal. Večkrat sem zabredel med skalami, večkrat sem moral obrniti nazaj, ker sem zavozil v slepe soteske. Prepričan sem bil, da je po nas, da se nikoli več ne izkopljemo. V takih trenutkih sem pogledal na barometer, ki se je dvigal, in spet zavihal rokave. Zatrdno pa sem zaupal v našo rešitev šele takrat, ko smo prišli na ravan za Giojo. Astronomi na Zemlji še slutili niso, ko so dali tej gori to ime, da bo imelo za nas preroški pomen, kajti po neizrečenih naporih in težavah nam je končno zasijala radost...

Noč je bila vsa svetla. Čisto blizu tečaja smo bili. Prvič sem si upal iz voza na plano brez zrakohrana! Prvi hip se mi je zvrtelo v glavi, kajti zrak je bil še redek in pljuča so morala na vso moč zajemati, če sem hotel dihati. Občutek, ki sem ga imel, ko sem prvič vdihnil lunski zrik, je nepozaben.«

Potem mi je pravil, s kakimi ovirami se je moral boriti pri premagovanju zadnjega pogorja med nami in tečajem. Na Martino pomoč ni mogel računati, saj je imela polne roke dela z menoj, moral je torej sam pri slabotni luči voditi voz čez strma pobočja, posuta s preperelim kamenjem.

Dobrih osemdeset ur po polnoči je obstal na prelazu. Pred njim se je razgrnila pokrajina ob tečaju.

»Bilo mi je«, je dejal »kakor da gledam obljubljeno deželo. Pred očmi, ki niso bile vajene drugega kakor skale in puščaoe, se je odpirala prostrana zelena ravan. Onemel sem od radosti. Skozi solze sem zrl na mračne loke in rdeče sonce nad njimi...«

Gledala sva v skrivnostne pokrajine in prvič me je obšlo neodoljivo koprnenje po njih. Tudi Peter je menil, da se je treba spustiti na jug, k središču neznane poloble.

»Tu nam je dobro,« je dejal. »Lahko bi živeli tu, toda na Luno smo prišli zato, da bi jo raziskovali.«

Samo Martino stanje nas je še zadrževalo. Čakali smo, da bo tudi ona sposobna za potovanje, medtem pa smo se pripravljali in znašali zaloge živeža in vode.

Predelali smo voz. Čemu vlačiti s seboj tako ogromno vozilo? Sprva smo mu nameravali odvzeti gornjo polovico; tak bi bil podoben globoki barki na kolesih. Misel, da bi utegnili zaiti v kraje z mrzlimi nočmi, kjer bi nam bil neprodušno zaprt in zakurjen voz varno zavetišče, pa nas je odvrnila od tega. Odvzeli smo mu zato samo zadnji del, ki je bil določen za shrambe in se je dal odviti. Odprtino smo zaprli z aluminijasto ploščo, ki je preje od zunaj zapirala naše shrambe. Odstranili smo tudi vse kovinske oklepe okoli sten, kni so bili zdaj odveč. Motor, ki smo ga vzeli bratoma Remogneroma, smo spravili v voz za slučaj, da bi se naš pokvaril.

Te priprave so nam vzele dobre tri mesece časa. Končno je bilo vse nared.

Petič je bila Zemlja v ščipu, kar smo prišli na tečaj, ko sem, vračajoč se z daljšega, samotnega sprehoda, zaslišal v našem šotoru otroško vekanje. Nikoli me še ni presunil kak glas globlje od slabotnega vekanja tega bitja, ki je prišlo na svet, da poveča našo družčino in posveti v našo samoto. Vrgel sem stran naročje nabranih jedilnih mahov in stekel v šotor. Tam je ležala Marta, vsa bleda, zdelana, toda sijoča od radosti. Na pogled ni opazila mojega prihoda, vsa je bila zatopljena v drobno stvarco, zavito v bele plenice in jo z nekakšno strašno kretnjo stiskala k sebi.

»Moj Tom, moj Tom, moj lepi, ljubljeni sinček!« je šepetala in se smejala skozi solze. Kraj nje sta se motala oba kužka in radovedno iztezajoč gobce ovohavala malega kričečega neznanca.

Ozrl sem se v Petra, sedel je v kotu šotora zamišljen in mrk. Začudil sem se spričo tega, a nisem utegnil preudarjati, kaj bi bilo temu vzrok. Pohitel sem k Marti, da ji izrazim čustva, ki so me prevzemala, pa mi je zmanjkalo glasu.

Samo za roko sem jo prijel in ji zamrmral nekaj nerazumljivega. Ozrla se je vame, kakor bi me šele tisti trenutek zagledala. Njene oči so govorile, da je tako ravnodušna do mene, kakor le more biti ravnodušen človek do človeka. Bil sem žalosten, ona pa je to očividno opazila in je hotela stvar popraviti.

(Nadaljevanje sledi.)